

Skaitymas ir rašymas

1

Sutikite, paragauti dangaus – labai keistas noras. Vabalėlis Nomas pasiryžo žūtbūt įgyvendinti šį savo troškimą.

Perskaitykite pasaką. Atlikite užduotis.

Vytautė Žilinskaitė

ŽYDRAS SKANĖSTAS

Nomas, trumpasparnis vabalėlis, sunkiai skynėsi kelią tarp pievos žolių, gėlių ir smilgų. Tiek toli dar nebuvo keliavęs, tad visai nuo koto nusivarė.

- Vėl! – sudejavo užkliuvęs už smilgos. – Vėl praeiti neduoda, maišos po kojų!
- Tu pats susimaišęs, – atsiliepė smilga. – Ramiausiai sau stoviu, tik tu baladojies.
- Ne baladojuos, o ieškau! – atšovė Nomas.
- Ko ieškai? – susidomėjo smilga.
- Dangaus!
- Dangaus?! – negalėjo patikėti išdžiūvėlė smilga. – Kokio dangaus?
- Žydro, – paaiškino Nomas. – Vakar netyčia nugirdau du gandrų šnekantis. Tai bent dangus, gyvė vienas, žydras kaip rugiagėlė, pamėgink... Ne, aš jau sotus dangaus, atsakė kitas. Ir kad sučepsės abu!... Supratau: čepsi, pasisotino – taigi gardumynas. Ir pa-traukiau ieškoti.
- Negi valgyti nebeturi? – nusistebėjo smilga.
- Turiu, bet pabodo tas pats ir tas pats, – pasiguodė Nomas. – Noriu kažko neragauto. Kai sugrįšiu namo – būsiu tik vienas skanavęs dangaus!
- Tai smaližius!... O kur jis padėtas – tas žydras skanėstas?
- Klausiau gandro, atsakė tiek: virš galvos... Tik reikia, kad niekas neužstotų. Bet kur tik einu – vis kas nors užgožia. Va ir dabar tavo kudlos, – skundėsi vabaliukas.
- Nori, pakelsiu tave, – pasiūlė smilga. – Ir čiupk tą gardėsį. Gal man gabalėlį duosi.
- Būtinai! – pažadėjo Nomas, įsikirdamas smilgai į nulenktą kuodą.
- Smilga išsitiesė ir iškėlė jį virš rasakilų, vėdrynų ir net rykštenių.
- Na? – lyg juokais, lyg rimtai paklausė. – Jau smaližiauji?
- Tas krūmas nelabas! – vėl nusiskundė Nomas. – Tyčia užstoja, kad sau turėtų!

– Nejaugi? – atsiliepė žilvičio krūmas. – Kibk man į lapą, pakelsiu tave dar aukščiau. Turėkis pats tą dangų, negaila, nors visą sukirsk!

Jis palenkė ilgiausią vytelę ir pakėlė Nomą aukštyn. Šiam net akys apraibo: ten upelio vingis visai neregėtas, lieptas dar nematytas, o iš kur anas didžiulis akmuo?

– Na kaip? – paklausė žilvitis. – Atsikandai?

– Kaip atsikąsiu, – vos nepravirko Nomas, – jei beržas tyčia išsiskėtojo, dalintis nenori. Besotis!

– Na, na, na, – storu balsu sududeno beržas, – visur tau skriaudėjai. Tuo paduosiu šaką, iškelsiu aukščiau visų medžių, ir sotinkis dangumi, kiek įsigeisi!

Jis nusvarino viršiausiąją šaką, ir vabalėlis pakilo į tokią aukštybę, kad kvapą užgniaužė! Apačioje jau plytėjo trys upelio lieptai, devyni vingiai, neregėti laukai ir nepažįstamas žydras ežeras!... Tik kurgi žydrasis dangus?

Jis atidžiai įsižiūrėjo į viršų. Lyg ir žydruoja, bet kiek betiestum letenėles ar ūselius – nieko neužčiuopsi.

– Jau gardauji? – pasiteiravo beržas.

– Dar ne...

– Vėl kas užstoja?

Šį kartą nebuvo kam suversti kaltės, tad Nomas pasijuto gana nepatogiai. Netgi kvailokai. „Tai juoksis, šaipysis visi, kas išlydėjo ir pakilojo!“ – pamanė ir tyčia garsiai sučepsėjo:

– Va! Jau atsikandau... Gana.

Beržas nuleido jį ant žilvičio, šis – ant smilgos, smilga – ant žemės. Tebeapsvaigęs nuo aukštumų Nomas kiek pakėksojo it šapą prarijęs, po to pasipurtė ir ėmė pustyti padus namo.

– O man? Atnešei bent gabalėlį? – priminė smilga.

– Ką čia neši, jei pats išspjoviau!

– Nejaugi? Taip negardus gardumynas?

– Fu! Už pelyną kartesnis, už rūgštynę rūgštesnis, – iš tikro nusispjovė Nomas.

– Tik laiką gaišau, vos sprando nenusisukau...

Susizgribęs padėkojo:

– Ačiū, kad pakėlėte. Visiems!

– O, prašom, prašom, negaila, – atsiliepė smilga, žilvitis, beržas ir kaip susitarę nusi-kvatojo.

Vabaliukas patraukė namo, ir vos sugrįžus, visi pripuolė klausinėti, kamantinėti:

– Na kaip? Ar tikrai žydras tas dangus? Ar saldus? Gal trapus? Tįsus? Daug atsikandai?

– Atsikandau... – numykė Nomas. Kiek patylėjęs subarė: – Jums tik smaližiauti. Verčiau pakeliautumėt, pasidomėtumėt – ten didžiulis akmuo neregėtas, už jo – trys lieptai, devyni vingiai, dar ežeras, už dangų žydras, ir kitos aukštesnės vertybės... Bet kur tau! Vien tik pilvas, vien ėdalas jums terūpi!...

Rekomendacijos mokytojui

V. Žilinskaitės „Žydrasis skanėstas“ yra programinis kūrinys, nagrinėjamas 3–4 klasių koncentre. Aukštųjų akademinių pasiekimų mokiniams tekstas neskaidomas dalimis, kaip įprasta vadovėliuose, pateikiant užduotis, nes gabūs mokiniai geba atlikti užduotis dirbdami su didesnės apimties tekstais.

Atlikdami pirmos dalies užduotis mokiniai mokysis suprasti teksto visumą, išskirti aktualius aspektus (1 ir 4 užduotis), išsiaiškinti žodžių reikšmes ir posakius (2 ir 3 užduotis), suprasti, kaip nuosekliai kuriamas pasakojamas (5 ir 6 užduotis).

Atliekant 2 ir 3 užduotis galima naudotis elektroniniu *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (<http://lki.lt/dabartinis>). Tik jame dalis žodžių paaiškinama enciklopediškai, pavyzdžiui, žodis *smilga bot. (1) retakeris varpinių šeimos augalas plonu šiaudu, purios šluotelės pavidalo žiedynu (Agrostis)*. Todėl žodžių reikšmes mokiniams galima siūlyti išsiaiškinti patiems, tarkime, remiantis paieškos sistemoje *google* pateiktais ieškomo žodžio vaizdais.

Atlikdami 3 užduotį mokiniai praturtins savo aktyvų žodyną, praplėsdami jį sinonimais, vaizdingais posakiais, palyginimais.

Ketvirtoje užduotyje prašoma suformuluoti savo klausimus iš perskaityto kūrinio. Mokinių klausimai rodo, kaip jie suprato tekstą, kokius esminius dalykus jame išskyrė, kas jiems asmeniškai įdomu, aktualu.

Penkta užduotis skirta išsiaiškinti, kaip nuosekliai perteikiamas veiksmas, laikantis chronologinio ir erdvės principo.

Praleistas veikėjas – žilvitis.

Užduotys ir klausimai

1. Vienu sakiniu užrašykite pirmą įspūdį – mintį, kilusią perskaičius pasaką.

2. Išrašykite ir išsiaiškinkite visus nežinomus žodžius, posakius, kad suprastumėte ir smulkiausias pasakojimo detales.

1. *Nusivarė nuo koto* – pavargo.

2.

3. Išrašykite žodžius, kuriuos verta prisiminti. Jie Jums pravertis kuriant pasakojimus.

4. Užrašykite tris, Jūsų nuomone, svarbius klausimus iš perskaitytos pasakos.

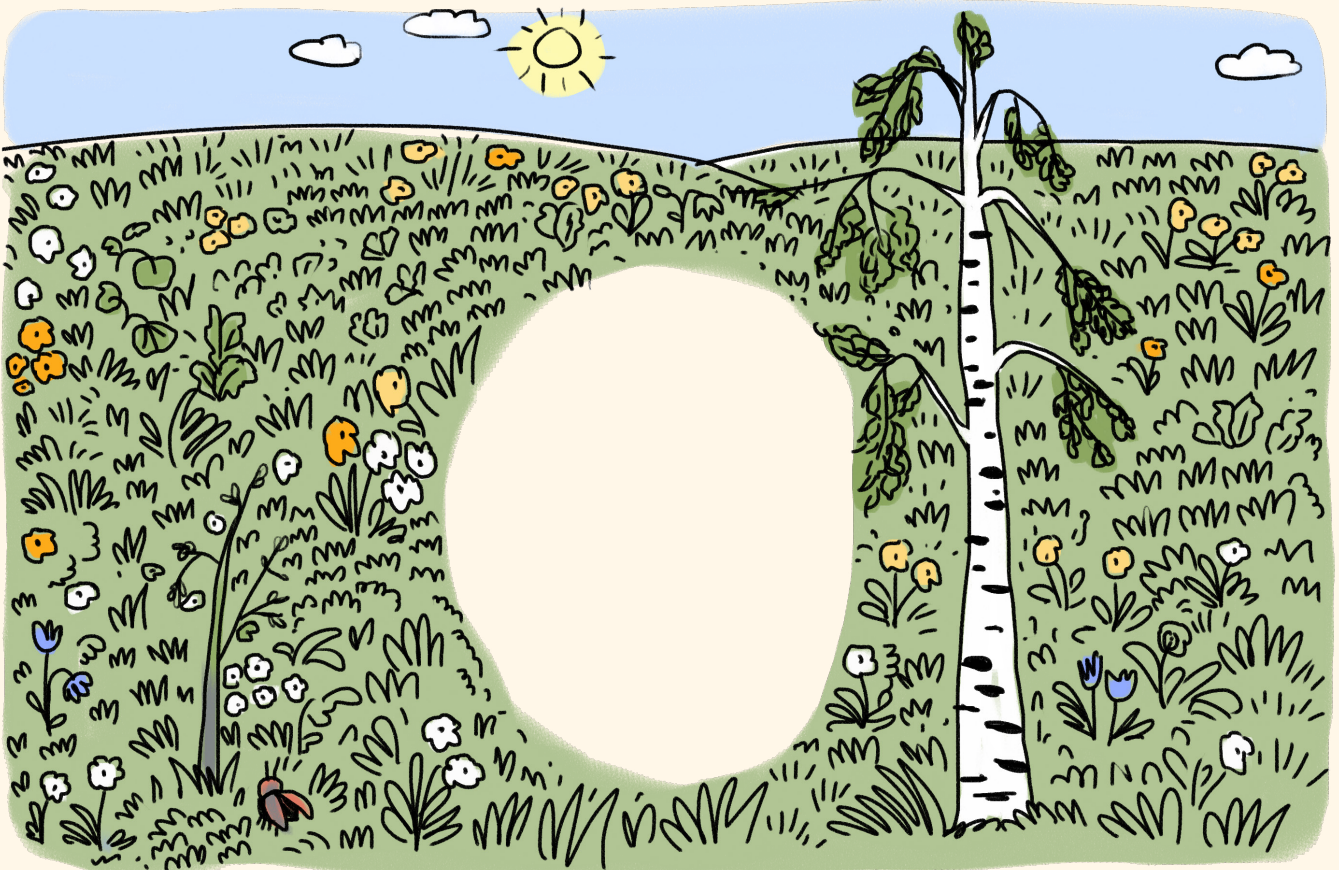
1.
2.
3.

5. Skliausteliuose skaičiais pažymėkite sakinius pagal įvykių nuoseklumą eilės tvarka.

() Beržas nuleido jį ant žilvičio, šis – ant smilgos, smilga – ant žemės. () Žilvitis palenkė ilgiausią vytelę ir pakėlė Nomą aukštyn. () Jis atidžiai įsižiūrėjo į viršų – lyg ir žydruoja, bet kiek betiestum letenėles ar ūselius – nieko neužčiuopsi. () Smilga išsitiesė ir iškėlė jį virš rasakilų, vėdrynų ir net rykštelių. () Vabaliukas patraukė namo. () Nomas sunkiai skynėsi kelią tarp pievos žolių, gėlių ir smilgų. () Beržas nusvarino viršiausiąją šaką, ir vabalėlis pakilo į tokią aukštybę, kad kvapą užgniaužė!

Nupieškite pasakos iliustracijoje trūkstamą veikėją.

2

Rekomendacijos mokytojui

Atliekant šios dalies užduotis mokomasi giliau suprasti teksto prasmes, apibūdinti pagrindinį veikėją, citatomis pagrįsti teiginius.

Užduotys

1. Paaiškinkite, kaip suprantate Nomo pasakymą: „Verčiau pakeliautumėt, pasidomėtumėt – ten didžiulis akmuo neregėtas, už jo – trys lieptai, devyni vingiai, dar ežeras, už dangų žydresnis, ir kitos aukštesnės vertybės...“

2. Pabraukite žodžius, kuriais apibūdintumėte vabalėlį Nomą.

Linksmas, niurzgeklis, smalsus, įtarus, atkaklus, tuščiagarbis, draugiškas, drovus, atlapaširdis, savanaudis.

3. Parašykite dar bent vieną žodį, apibūdinantį Nomo charakterį.

4. Savo parašytą ir visus pabrauktus žodžius, kurie apibūdina Nomą, pagrįskite sakiniais arba žodžiais iš pasakos.

Savanaudis: „Kai sugrįšiu namo – būsiu tik vienas skanavęs dangaus!“

Niurzgeklis:

5. Ką suprato Nomas, siekdamas įgyvendinti savo troškimą – paragauti dangaus?

.....

.....

.....

.....

.....

3

Rekomendacijos mokytojui

Prie kūrybinės užduoties pateikti klausimai, kad vaikams būtų lengviau kurti tekstą. Jais galima ir nesinaudoti. Svarbu paisyti pasakojimo nuoseklumo laikantis chronologinio principo (kas po ko vyko). Parašius pirmą juodraštinį variantą verta pasiūlyti savo pasakojimą suredaguoti, vartojant tikslesnius apibūdinimus, sinonimus, palyginimus.

Kūrybinė užduotis

Įsivaizduokite, kad vieną pirmadienio rytą, suskambus žadintuvui, atsibundate... Ne, ne savo šiltoje lovoje, o pačioje netikėčiausioje vietoje. Kur? Iš nuostabos aiktelit – Jūs pavirtot paukščiu!

„Taip gali nutikti tik pasakose arba sapne“, – pirma mintis, kuri šauna į galvą. Tačiau tai – ne sapnas. Jūs vienai dienai iš tikrųjų pavirtote paukščiu ir galite skraidyti!

Parašykite rašinėį tema *Aš – paukštis!*

Kuriant pasakojimą, Jums gali praversti klausimai:

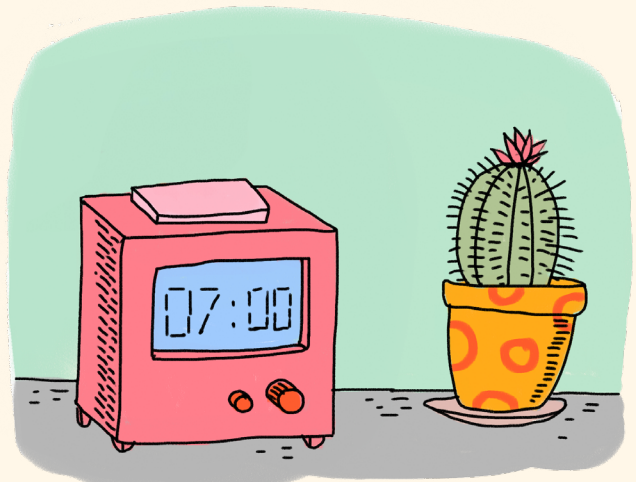
Kur Jūs atsibudote?

Kokia į galvą šovė pirma mintis, kai supratote, kad pavirtote paukščiu?

Kaip atrodėte?

Ką veikėte ryte, dieną, vakare?

Ką jautėte? Ką supratote?

Rašinėlis*Aš – paukštis!*

Handwriting practice area with 20 horizontal dotted lines.